

ΕΡΕΥΝΑ: Η «ΒΟΜΒΑ» ΤΟΥ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΥ

ΤΩΝ ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ξεμένει από μαθητές η Ελλάδα

Κρίση και υπογεννητικότητα πυροδοτούν αλυσιδωτές αντιδράσεις σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος

Η εκπαίδευση είναι από τους τομείς όπου ο αντίκτυπος του δημογραφικού προβλήματος προβλέπεται εκκωφαντικός. Με βάση τις τρέχουσες προβολές, ο αριθμός των μαθητών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα μειωθεί μέχρι το 2035 κατά περίπου 30% σε σχέση με το 2008 (από 1,5 εκατ. σε περίπου 1 εκατ.). Η μείωση των μαθητών θα έχει αλυσιδωτές επιπτώσεις μέσα και έξω από το εκπαιδευτικό σύστημα. Το δίκτυο των σχολικών μονάδων στο σύνολο της χώρας θα συρρικνωθεί. Αν, μάλιστα, επιδιώξουμε να μεγαλώσει το μέγεθος των σχολικών μονάδων (είναι από τις μικρότερες στον κόσμο ως προς τον αριθμό των μαθητών τους), καθώς κάτι τέτοιο είναι πολλαπλώς επωφελές, τότε ο συνολικός τους αριθμός θα συρρικνωθεί. Ο αριθμός των εκπαιδευτικών επίσης θα μειωθεί. Αν, ταυτόχρονα, η αναλογία μαθητών ανά εκπαιδευτικό στην Ελλάδα – που σήμερα υστερεί – συγκλίνει με εκείνη των άλλων χωρών της Ευρώπης, τότε ο αριθμός των εκπαιδευτικών θα συρρικνωθεί. Ο αριθμός αποφοίτων Λυκείου, από το 2028 και έπειτα, θα κινηθεί σημαντικά χαμηλότερα από τον σημερινό αριθμό των εισακτέων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα μείνουν με κενές θέσεις και θα κληθούν να αναδιαρθρωθούν, ανεξαρτήτως της ποιότητας του προσωπικού και των υποδομών τους. Ο ήδη ισχνός αριθμός των μαθητών και αποφοίτων της μέσης τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης θα συρρικνωθεί ακόμη περισσότερο. Οι ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό μέσης εξειδίκευσης και σε τεχνίτες θα έχουν επιπτώσεις στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων και της οικονομίας.

Επιπλέον, η συρρίκνωση της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα έχει επιπτώσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, και ιδιαίτερα στα πανεπιστήμια και τις σχολές που εκπαιδεύουν εκπαιδευτικούς. Αλλιώς, ο κλάδος της εκπαίδευσης στην Ελλάδα απορροφά το μεγαλύτερο μέρος των αποφοίτων πανεπιστημίων. Σημαντικές θα είναι οι επιπτώσεις και στην ιδιωτική εκπαίδευση, καθώς ο συνολικός αριθμός μαθητών, σχολικών μονάδων και εκπαιδευτικών θα μειωθεί, μαζί με τον αριθμό των φροντιστηρίων και των απασχολούμενων σε αυτά. Η ιδιωτική δαπάνη εκπαίδευσης θα μειωθεί, μαζί με τη συνολική εκπαιδευτική δαπάνη στο σύνολο της οικονομίας. Το κράτος όμως – η μόνη θετική πλευρά αυτών των εξελίξεων – θα αποκτήσει σημαντικούς βαθμούς ελευθερίας στη διαχείριση της δημόσιας εκπαιδευτικής δαπάνης. Ακόμα κι αν απλώς αυτά διατηρηθεί στο σημερινό ύψος, θα αυξηθεί σημαντικά ανά μαθητή, ανά σχολική μονάδα, και ανά εκπαιδευτικό.

Αν μάλιστα αυξηθεί, ώστε να συγκλίνει ως ποσοστό του ΑΕΠ, με το επίπεδο των άλλων χωρών της Ευρώπης, τότε διευρύνονται οι προϋποθέσεις για ριζική αναδιάρθρωση της σύνθεσης και της κατανομής της δημόσιας εκπαιδευτικής δαπάνης.

Οι παραπάνω προοπτικές είναι δύσκολα αναστρέψιμες. Εχομε ήδη αρχίσει να αντιδράσουμε στη δημογραφική καθίζηση που επέφερε η κρίση. Πέρα από την εξωτερική μετανάστευση αλλοδαπών – κυρίως – μαθητών από τα ελληνικά σχολεία, η μείωση των γεννήσεων, που σημειώθηκε από το 2010 και έπειτα, έχει ήδη αρχίσει να «εισέρχεται» στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, θα ενταθεί περισσότερο τα προσεχή χρόνια, ενώ ταυτόχρονα θα προχωρά στις επόμενες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Πώς όμως μπορούμε να μετατρέψουμε αυτή την κρίση σε ευκαιρία εκπαιδευτικής αναγέννησης της χώρας; Με συνδυασμό δράσεων.

Η μείωση των γεννήσεων, που σημειώθηκε από το 2010 και έπειτα, έχει ήδη αρχίσει να «εισέρχεται» στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, θα ενταθεί περισσότερο τα προσεχή χρόνια, ενώ ταυτόχρονα θα προχωρά στις επόμενες βαθμίδες της εκπαίδευσης

- Επενδύοντας περισσότερο στους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς και την προσχολική αγωγή. Πέρα από τη στέρηση της οικογένειας και της γεννητικότητας, κάτι τέτοιο βελτιώνει τις εκπαιδευτικές επιδόσεις των παιδιών και μειώνει τις κοινωνικές ανισότητες.
- Επενδύοντας στις σχολικές υποδομές και μετατρέποντας το κλείσιμο των σχολείων που είναι αναπόφευκτο σε ευκαιρία αισθητικής, οικολογικής και παιδαγωγικής αναβάθμισης του σχολικού δικτύου, δίνοντας έμφαση στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην καθημερινή διδασκαλία και τη λειτουργία των σχολείων.
- Οργανώνοντας την αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε νέες πανεπιστημιακές Σχολές Εκπαίδευσης – όχι περισσότερους από όσους πραγματικά θα χρειαστούν τα επόμενα χρόνια – και επιμορφώνοντας το σύνολο των εκπαιδευτικών στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους και στις νέες τεχνολογίες.
- Στρέφοντας την ανώτατη εκπαίδευση από την προετοιμασία των αποφοίτων της για απασχόληση κατά κύριο λόγο στην εκπαίδευση και το δημόσιο τομέα στην προετοιμασία για την απασχόληση στην πραγματική οικονομία: τη μεταποίηση, την αγροτική παραγωγή και τις υπηρεσίες, συμβάλλοντας στην προσέλκυση επενδύσεων υψηλής παραγωγικής και τεχνολογικής αξίας και στην ανάπτυξη της οικονομίας.
- Ιδρύοντας ένα δίκτυο πρότυπων σχολείων τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, σε σύγχρονες ειδικότητες που συνδέονται με τις νέες ψηφιακές τεχνολογίες και τις τεχνολογίες αυτοματισμού, με σύγχρονη διοίκηση και τη συμμετοχή τοπικών φορέων.
- Επενδύοντας στην επανακατάρτιση των 250 χιλιάδων ανέργων πτυχιούχων σε αντικείμενα που μπορούν να απορροφηθούν, πρωτίτως, στον ιδιωτικό τομέα.
- Επανεξετάζοντας το συνολικό μέγεθος της ανώτατης εκπαίδευσης και επενδύοντας στη διεθνοποίηση των Ιδρυμάτων και στην προσέλκυση αλλοδαπών φοιτητών, τονώνοντας τις τοπικές και την εθνική οικονομία, αυξάνοντας τις θέσεις εργασίας για νέους επιστήμονες, περιορίζοντας ή και αντιστρέφοντας την τάση φυγής τους στο εξωτερικό.

Μέχρι τώρα όμως οι σχετικές αποφάσεις πολιτικής κινούνται στην αντίθετη κατεύθυνση. Προωθούνται αλλαγές που αυξάνουν τεχνικά τις ανάγκες για εκπαιδευτικούς, αποκρύπτοντας το πρόβλημα που έρχεται, ενώ ανακοινώνονται προσλήψεις που δεν μπορούν να δικαιολογηθούν με βάση τις δημογραφικές εξελίξεις. Η μικροπολιτική εκμετάλλευση και η μετάθεση των προβλημάτων στο μέλλον, όταν όχι μόνο δεν θα μπορούν να λυθούν αλλά θα δηλητηριάσουν ευρύτερα την οικονομία και την κοινωνία, πρέπει να αντικατασταθούν από τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, την εθνική κινητοποίηση και τη συνεργασία όλων σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο.

Ο Νίκος Βέττας είναι γενικός διευθυντής του IOBE, καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών και ο Αποστόλης Δημητρίου είναι Δρ Εκπαιδευτικής Πολιτικής της LSE και επιστημονικός συνεργάτης του IOBE